

Vipuvoimaa EU:lta ympäristöhankkeisiin

Rakennerahastokausi 2007-2013

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

Sisältö

- 3 Keisarinnan puisto koko kansan ulkoilualueeksi
- 4 Vipuvoimaa EU:lta ympäristöhankkeisiin
- 6 Euroopan aluekehitysrahaston tukemat hankkeet
- 7 Euroopan sosiaalirahaston tukemat hankkeet
- 8 Katse ilmastonmuutokseen
- 10 Vaikutukset ympäristöön, yhteistyöhön ja tasa-arvoon suurennuslasin alla
- 11 Ideasta hankkeeksi, askel askeleelta
- 12 Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi
- 14 Muut rahoitusmahdollisuudet

Kannen kuva: Comma Image oy

Keisarinna puisto koko kansan ulkoilualueeksi

Jos katseli Kotkaa mereltä päin Oolannin sodan aikaan, saattoi yli kuukauden ajan nähdä tulen kajon kaupungin eteläisestä kärjestä. Englannin ja Ranskan armeijat polttivat Venäjän keisarinna Katariina Suuren rakennuttaman linnoituksen Fort Katariinan lähes maan tasalle – vain kirkko ja joitakin pienempiä rakenteita säästettiin. 150 vuotta myöhemmin tulet loimusivat jälleen samaisella paikalla. Vietettiin keisarinnan mukaan nimetyn Katariinan meripuiston avajaisia. Puistojen kaupunki Kotka oli saanut hienon, merellisen lisän puistovalikoimaansa.

Katariinan meripuiston paikka on kokenut ajan myötä monia muutoksia. Viimeisimmäksi se on toiminut öljysatamana lähes 70 vuotta. Kun satamatoiminta loppui ja entiset vuokralaiset olivat saaneet maaperän puhdistettua, alettiin aluetta kunnostaa kaupunkilaisten virkistyskäyttöön. Rahoittajaksi lähtivät Kotkan kaupunki ja Kaakkois-Suomen ympäristökeskus EU:n rakennerahastotuella, jota myönnettiin 121 000 euroa. Kokonaisuudessaan tämän noin 20 hehtaarin alueen puisto- ja viimeistelytyöt ovat noin miljoona euroa.

Kotkan kaupunginpuutarhuri **Heikki Laaksonen** on vastannut puistorakennushankkeesta työn suunnittelijana ja valvojana. Erikoisrakentamisen on tehnyt pitkälti puistotoimen oma rakennusryhmä. ”Teimme puistossa hankkeen aikana mittavia maansiirtotöitä, kun entiset tasaiset öljysäiliöpohjat palautettiin luonnollisemmaksi ympäristöksi.

Lisäksi maisemoimme rantalouhikon, teimme puistoon lammen ja puron istutuksineen ja kalustimme puiston kotkalaisten käyttöön; hankimme penkkejä, grillejä, roskiksisia, valaistusta ja kunto- ja leikkivälineitä”, kertoo Laaksonen.

”Olen suunnitellut puiston lisäksi niin, että osa polkuverkostosta soveltuu myös huonosti liikkuville”, hän jatkaa. Laaksonen mukaan puistoa on tarkoitus hoitaa mahdollisimman luonnonmukaisesti ja saada alueen luonnonkasvillisuudesta monimuotoinen.

Puiston alue oli pitkään niin sanottua ”kiellettyä aluetta” öljysataman vuoksi. Kotkalaiset ovat rieminneet uudesta ”avoimuuden ajasta”, nyt kun alue on kaikkien käytössä. Lenkit ovat pidentyneet Katariinan meripuistoon saakka, pallopelit ovat lähteneet käyntiin nurmikoilla ja piknik-eväät ovat maistuneet.

Vipuvoimaa EU:lta ympäristöhankkeisiin

EU myöntää tukea suomalaisiin ympäristöhankkeisiin kahdesta rakennerahastosta: Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahastosta (ESR).

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) tukea voi saada rakennerahastokaudella 2007–2013 viiden alueellisen ohjelman kautta Etelä-, Itä-, Länsi- ja Pohjois-Suomessa sekä Ahvenanmaalla. Ohjelmat pohjautuvat alueiden omiin kehittämistarpeisiin. Ohjelmissa määritellään strategia, toimenpiteet toimintalinjoittain, rahoitus sekä toiminnan tulosten mittarit.

EAKR:sta rahoitetaan muun muassa ympäristön kannalta suotuisten tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä ja käyttöönottoa pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Lisäksi tuetaan ympäristönsuojeluinvestointeja sekä riskien hallintaan ja ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyviä toimenpiteitä. Tuettavien hankkeiden listalla ovat myös elinkeinotoimintaan kytkeytyvät luonnon- ja kulttuuriympäristön kunnostushankkeet, luonto- ja kulttuurimatkailun edellytysten parantaminen ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen.

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tuki jakautuu valtakunnalliseen ja alueellisiin osioihin. Rahastosta tuetaan muun muassa työelämän tarpeisiin vastaavaa ympäristökoulutusta sekä ympäristöosaamisen kehittämistä ja verkostoitumista. ESR-varoin voidaan kehittää myös sosiaalisia innovaatioita, kuten uusia työllistämisen- tai toimintatapoja.

Tuettava toiminta on kuvattu tarkemmin ohjelma-kohtaisissa esitteissä ja ohjelma-asiakirjoissa.

EU-tukea voivat hakea hankkeisiinsa yritykset, oppilaitokset, tutkimuslaitokset, kunnat, seutukunnat, rekisteröidyt yhdistykset ja muut oikeustoimikelpoiset yhteisöt tai niiden yhdistelmät.

Hakumenettelyt ja hakuajat löytyvät rahoittajien internet-sivuilta. Yhteystiedot ovat esitteen lopussa. Lisätietoa rakennerahasto-ohjelmista ja hakumenettelyistä löytyy myös internetistä www.rakennerahastot.fi.

Kuva: Kirsi Hellas:Uudenmaan ympäristökeskus

Euroopan aluekehitysrahaston

tukemat hankkeet

Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ohjelmien tavoite on parantaa työllisyyttä sekä lisätä alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta. Rahaston avulla edistetään ympäristönäkökulman sisällyttämistä alueiden ja yritysten kehittämiseen ja vahvistetaan synergiaa ympäristön, talouden ja työllisyyden välillä. EAKR:sta tuetaan myös hankkeita, joiden avulla voidaan varautua ilmastonmuutokseen ja ympäristöriskeihin tai lieventää niiden vaikutuksia.

Euroopan aluekehitysrahasto tukee alueiden veto-voiman ja yritysten ekokilpailukykyyn parantamiseksi esimerkiksi

- luonnon-, kaupunki- ja kulttuuriympäristöjen parantamista ja alueiden veto-voiman lisäämistä,
- materiaali- ja energiatehokkuuden kehittämistä,
- ympäristöyritysten verkostoitumista ja ympäristöliiketoiminnan kehittämistä,
- ympäristöinnovaatioita ja ekologista tuotesuunnittelua,
- ympäristöteknologian kehittämistä, hyödyntämistä ja ympäristöriskien hallintaa,
- luonto- ja kulttuurimatkojen edellytysten kehittämistä,
- vesistöjen kunnostusta ja suojelua,
- uusiutuvien energialähteiden käytön ja tutkimuksen edistämistä,
- luonnonvarojen kestävää käyttöä ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia hankkeita,
- ilmastonmuutokseen liittyvien riskien ehkäisemistä.

Uutta tekniikkaa kaatopaikkojen valumavesien valvontaan

Etelä-Savon kaatopaikkojen valumavesiä tarkkaillaan alan uusimmalla tekniikalla. M-Motion Ltd Oy:n kehittämät tarkkailulaitteet valvovat langattomasti ja reaaliajassa, onko kaikki kunnossa. Muutos on suuri siihen, että laboratorio-kokeet käydään ottamassa kolmen kuukauden välein. Ja muutos on vain ja ainoastaan hyvä ympäristön kannalta.

M-Motion on vuonna 2003 perustettu telemetriaan perustuva palveluyritys. Se sai EU:n rakennerahastotukea kahteen pilotti-kohteeseensa, Savonlinnan Kaakkolammen

ja Mikkelin Metsä-Sairilan kaatopaikkojen valumavesien tarkkailuun. Kokeilu onnistui erittäin hyvin ja poiki uusia mahdollisia asiakkaita. Hankkeeseen osallistui M-Motionin lisäksi Etelä-Savon ympäristökeskus, Savonlinnan kaupunki ja Metsä-Sairila Oy.

Uuden telemetriaan perustuvan teknologian hyöty on valvonnan selkeä tehostuminen, koska ympäristöriskit paljastuvat nopeasti. Tekniikka pohjautuu antureihin, jotka valvovat jatkuvasti tiettyjä ympäristökeskuksen määrittele-

Euroopan sosiaalirahaston

tukemat hankkeet

Euroopan sosiaalirahasto (ESR) tukee työllisyyttä ja työllistymisedellytyksiä lisäämällä osaamista ja kehittämällä sopivia työllistämistä edistäviä palveluja. ESR:n tuella voidaan muun muassa edistää tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä, parantaa henkilöstön työoloja ja hyvinvointia sekä kehittää työmarkkinoiden toimintaa.

Euroopan sosiaalirahasto tukee työmarkkinoiden edistämiseksi ja työllisyyden lisäämiseksi esimerkiksi

- työelämän tarpeisiin vastaavan ympäristökoulutuksen järjestämistä,
- ympäristöosaamisen kehittämistä,
- verkostoitumista,
- ympäristöalan koulutustarpeiden ennakoimista,
- sosiaalisten innovaatioiden kehittämistä,
- uusien työllistämistä- tai toimintatapojen kehittämistä ympäristötoihin,
- ympäristötöiden kehittämistä välityömarkkinoina,
- yritysten yhteiskuntavastuun edistämistä,
- ympäristöyrittäjyyden syntymistä.

miä raja-arvoja. Asiakas tai valvoja voi käydä suojatussa internet-käyttöliittymässä katsomassa vaikka päivittäin, että raja-arvot eivät ole ylittyneet.

”Itse asiassa ei tarvitse tehdä sitäkään, sillä järjestelmä laittaa välittömästi tekstiviestin tai sähköpostia, jos jokin on vialla”, kertoo M-Motionin myyntipäällikkö **Janne Korhonen**. Jos raja-arvot ylittyvät, mennään paikalle ja selvitetään ylittymisen syy. Asiakkaalle on telemetriatekniikasta kustannushyötyjä pitkällä aikavälillä, sillä kalliit laboratorionäytteet vähentyvät huomattavasti.

M-Motionin kehittämä Telemotion-palvelu soveltuu moneen eri valvontakohteeseen, muun muassa ilma- ja pinta-, järvi-, joki-, kanava- ja pohjaveden laadunvalvontaan.

Katse ilmastonmuutokseen

Suomi toimii kansainvälisessä ilmastopolitiikassa osana Euroopan unionia, jonka tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta. Lisäksi Suomi on sitoutunut toteuttamaan ilmastomuutoksen hidastamiseksi YK:n ilmastopöytäkirjan velvoitteita muun muassa suojelemalla hiilivarastojaan ja tukemalla ilmastotutkimusta.

Suomi pyrkii hillitsemään ilmastomuutosta, minkä lisäksi se on laatinut kansallisen strategian ilmastomuutokseen sopeutumiseksi. Siinä kuvataan ilmastomuutoksen vaikutuksia Suomeen, esitetään arviot kyvystä sopeutua ilmastomuutokseen ja määritetään toimia, joilla sopeutumista voi parantaa. Ne koskevat esimerkiksi liikenteen ja maankäytön suunnittelua, tulvasuojelua, jätehuoltoa sekä energijakelun toimintavarmuutta.

EU:n koheesiopolitiikan yksi peruserä on ilmasto- ja ympäristöyhteistyö. EU:n rakennerahaston tuella pyritään toteuttamaan hankkeita, jotka hillitsevät ilmastomuutosta ja edistävät siihen sopeutumista. Suomella on esimerkiksi tarjota korkeatasoista metsä- ja ympäristöosaamista ja ympäristöteknologiaa, joille on kysyntää kansainvälisillä

markkinoilla. Bioenergiaan ja energiatehokkuuteen liittyvät hankkeet ovat tärkeitä ilmastomuutoksen hillitsemiseksi.

Hankkeita rahoitettaessa on arvioitava, vaikuttavatko ne ilmastomuutoksen hillintään ja kasvihuonepäästöjen vähentämiseen tai ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Ilmastomyötäisiä hankkeita ovat esimerkiksi yritysten investointihankkeet tai innovaatiohankkeet, jotka parantavat energiatehokkuutta tai vähentävät fossiilisten polttoaineiden käyttöä. Hillintään ja sopeutumiseen tähtäävien toimien tulisi tukea toisiaan.

Lisätietoa ilmastomuutoksesta:
www.ymparisto.fi/ilmasto

Kuva: Timo Tauriainen/Lapin ympäristökeskus

Vaikutukset ympäristöön, yhteistyöhön ja tasa-arvoon suurennuslasin alla

Ympäristövaikutusten arviointi on olennainen osa EU-tukea saavissa hankkeissa. Myös Suomen oma lainsäädäntö velvoittaa arvioimaan hankkeiden vaikutuksia ympäristöön. Ympäristön kannalta paras tulos saadaan, kun ympäristönäkökulma on mukana jo hankkeiden suunnitteluvaiheessa.

Yhteistyötä eri tasoilla, kuten hankkeiden toteuttajien, viranomaisten, talouselämän ja järjestöjen kesken, tehdään hankkeiden kaikissa vaiheissa. Kumppanuuteen ja yhdessä tekemiseen kannustetaan niin hankkeiden suunnittelussa kuin toteuttamisvaiheessakin.

Myös tasa-arvon edistäminen koko yhteiskunnassa muun muassa sukupuolten, ikäluokkien ja väestöryhmien välillä on yksi EU-tuen kriteereistä. Lisäksi kansallinen lainsäädäntö velvoittaa kiinnittämään huomiota sukupuolten väliseen tasa-arvoon hankkeiden toteutuksessa.

Ideasta hankkeeksi, askel askeleelta

1. Mieti idea, johon voisit hakea tukea rakennerahastoista.
2. Kerää ympärillesi ihmisiä, joita idea kiinnostaa ja jotka ovat halukkaita kehittämään ideaa eteenpäin. Ota mukaan myös ihmisiä, joita kehittäminen koskee. Varmista, että ideallasi on oman organisaatiosi ja tarvittavien yhteistyökumppaneiden tuki.
3. Ota yhteyttä alueellasi toimivaan julkiseen rahoittajaan keskustellaksesi hankkeesta. Rahoittajiin kannattaa olla yhteydessä heti idean suunnitteluvaiheessa, jotta hanke etenee sujuvasti oikeaan suuntaan.
4. Tutustu rakennerahasto-ohjelmien lisäksi alueesi maakuntaohjelmien strategioihin ja toteuttamissuunnitelmiin.
5. Tee hankkeestasi suunnitelma, jossa kerrotaan hankkeen tavoitteet, toimenpiteet, yhteistyökumppanit, työnjako, kustannusarvio, rahoitussuunnitelma ja toteutusaikataulu.
6. Täytä tukihakemus EURA2007-järjestelmässä (www.eura2007.fi), lukuunottamatta TE-keskusten myöntämää yritysrahoitusta, Tekesin tutkimus- ja kehittämisrahoitusta sekä Finnvera OYJ:n lainoja ja takauksia, joita haetaan omilla hakulomakkeilla. Hakemusten jättämiseen saat lisätietoa rahoittajilta.
7. Tutustu EU-ohjelmiin ja niiden toimintalinjojen tavoitteisiin, rahoituksen hakuaikoihin ja muihin ehtoihin internetissä, osoitteessa www.rakennerahastot.fi. Sivulta pääset myös oman alueesi ja julkisten rahoittajien internet-sivuille. Rahoittajilta saa myös asiantuntija-apua hankkeen suunnittelu- ja käynnistämävaiheessa.

Lapin kulttuuri- ympäristöt tutuksi

Lapissa inventointiin neljän vuoden ajan rakennusperintökohteita Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) sekä Euroopan sosiaalirahaston (ESR) avustuksella. ”Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi” -hankkeen tavoitteena oli saada Lapin rakennusperintöön liittyvä tieto ajan tasalle ja tallentaa se paikkatietojärjestelmään. Lisäksi haluttiin lisätä Lapin ainutlaatuisen kulttuuriperinnön arvostusta.

Hanketta hallinnoi Lapin ympäristökeskus. EU:n lisäksi kansallisia rahoittajia olivat Lapin ympäristökeskus ja Lapin TE-keskus. Kokonaisbudjetti oli noin 1,8 miljoonaa euroa. Hanke työllisti neljän vuoden aikana 90 ihmistä ja inventoitua saatiin 4 787 kohdetta ja 10 434 yksittäistä rakennusta.

ESR vastasi hankkeen osallistujien koulutuksesta ja työllistamisestä, kun taas EAKR vastasi hankkeen sisällöllisistä tavoitteista ja tiedottamisesta. EAKR-osaan sisältyi lisäksi saamelaiskulttuuri- ja arkeologinen osio.

Kulttuuriympäristökohteita inventoivat paikalliset työttömistä työnhakijoista valitut henkilöt, jotka koulutettiin työhönsä. Työtä tehtiin jokaisen kunnan alueella. Hankkeessa kerätystä aineistosta muodostetaan Lapin kulttuuriympäristötietokanta.

Inventoinnissa yllätti sodassa säästyneiden kohteiden suuri määrä. Etukäteen oli arveltu, että inven-

tointi keskittyisi jälleenrakennuskauteen. Sodassa säästyneiden kohteiden suuren määrän takia joissain kunnissa ei jälleenrakennusajan kohteita ehditty juurikaan inventoida.

Myös kohteiden kokonaismäärä yllätti. Suurin osa niistä on yksityisessä omistuksessa olevia pihapiirejä, mutta hankkeen aikana inventoitiin myös paljon julkisia rakennuksia kuten kouluja. Pääosa ei ole enää koulukäytössä, vaan esimerkiksi kylätaloina tai matkailutoiminnassa. Inventoinnin tuloksena huomattiin, että valitettavan moni näistä koulurakennuksista on nykyään täysin tyhjiillään ja vailla käyttötarkoitusta.

Hankkeessa huomionarvoista oli yhteistyö eri sidosryhmien kanssa, mikä lisäsi hankkeen vaikuttavuutta. Hankkeen sidosryhmiä olivat kunnat, työvoimahallinto, Lapin liitto, Saamelaiskäräjät, Oulun yliopiston Giellagas-instituutti, Lapin yliopisto, alueen maakunnalliset museot, Museovirasto ja ympäristöministeriö. Sidosryhmät ovat painottaneet, että hanke ei saa jäädä irralliseksi, vaan sillä pitää saada aikaan pysyvämpiä vaikutuksia. Jatkohankehakemuksia on syntynyt niin kulttuuriympäristöohjelmien, koulutuksen kuin konkreettisten korjaus- ja hoitotoimien osalta.

Kuva: Tiina Elo: Lapin ympäristökeskus

18

Muut rahoitusmahdollisuudet

Ympäristöhankkeille on mahdollista saada tukea myös muista Euroopan unionin ohjelmista. Niistä saa lisätietoa Euroopan unionin internet-sivustolta www.europa.eu.

Euroopan unionin Life+ -rahaston tavoitteena on edistää yhteisön ympäristöpolitiikan ja -lainsäädännön täytäntöönpanoa ja edistää tällä tavoin kestävää kehitystä. Rahastosta tuetaan hankkeita, joiden teemoina voivat olla muun muassa luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, ilmastonmuutos tai ympäristö ja terveys. Lisätietoa rahoituksesta saa ympäristöministeriöstä www.ymparisto.fi/life ja Euroopan komission internet-sivulta ec.europa.eu/environment/life/funding/lifeplus.htm.

Maaseudun kehittämistä tuetaan maaseudun kehittämisohjelman ja siihen läheisesti liittyvän Leader-toiminnan avulla. Lisätietoja saa internet-sivuilta www.maaseutu.fi ja www.mmm.fi tai TE-keskuksista www.te-keskus.fi.

Tekes rahoittaa ympäristöalan tutkimus- ja kehittämishankkeita muun muassa tuotekehityslainoilla.

Yritykset ja julkiset tutkimusyksiköt voivat päästä mukaan käynnissä oleviin Tekesin teknologia-ohjelmiin omilla tutkimus- ja kehitysprojekteillaan. Lisätietoja löytyy Tekesin internet-sivuilta www.tekes.fi.

Finnvera Oyj voi myöntää pienille ja keskisuurille yrityksille ympäristölainaa pk-yrityksen vapaaehtoisin ympäristöinvestointeihin. Hankkeen tulee perustua parhaaseen saatavilla olevaan teknologiaan, ja investoinnin tuloksena syntyvien myönteisten ympäristövaikutusten on oltava merkittäviä. Lisätietoa Finnveran internet-sivuilta www.finnvera.fi.

Rajat ylittävää ympäristöalan yhteistyötä ja valtioiden välisiä ympäristöhankkeita voidaan rahoittaa myös Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitteen ohjelmista ja Euroopan naapuruus- ja kumppanuusinstrumentin (ENPI CBC) avulla. Lisätietoja työ- ja elinkeinoministeriöstä www.tem.fi.

RAHOITTAJAT

Finnvera Oyj
www.finnvera.fi

Lääninhallitukset
www.laanhallitus.fi

Maakuntien liitot
www.reg.fi

Opetushallitus
www.oph.fi

Tiepiirit
www.tiehallinto.fi

Teknologian ja innovaatioiden
kehittämiskeskus Tekes
www.tekes.fi

Työvoima- ja elinkeinokeskukset
www.te-keskus.fi

Alueelliset ympäristökeskukset
www.ymparisto.fi/ayk

Liikenne- ja viestintäministeriö
www.lvm.fi

Opetusministeriö
www.minedu.fi

Sisäasiainministeriö
www.intermin.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö
www.stm.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
www.tem.fi

Ympäristöministeriö
www.ymparisto.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013